

Ida Gundersby Rognlien forsvare sin afhandling :

«Fattigdom – Diskriminering – Relasjoner. Grunnleggende forsørgelsesrettslige problemer»

Fredag den 11. september kl 13.00

Søren Kierkegaard auditoriet 9A-0-01,

Njalsgade 76 stuen, 2300 København S

og online via **ZOOM:** <https://jura.ku.dk/phd/kalender/2020/ida-gundersby-rognliens-phd-forsvar/>

Reception i Pejsestuen (rom 7A.0.16)

Velkommen fysisk eller på zoom!

Bedømmelseskomiteen er:

Associate professor Stine Jørgensen (chair), Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet

Professor Hege Brækhus, Universitet i Tromsø

Professor Karsten Åstrøm, Lunds Universitet

Veileder: Professor dr. jur Kirsten Ketscher

Sammendrag av avhandlingen:

Fattigdom – Diskriminering – Relasjoner. Grunnleggende forsørgelsesrettslige problemer.

Emnet for avhandlingen er velferdssamfunnets fattigdom. Spørsmålet om å sikre borgere fra sosial ekskludering og å redusere ulikhet i samfunnet sett under ett, har i de nordiske velferdssamfunn, tradisjonelt vært besvart gjennom de store velferdsområder finansiert av staten, som ved utdanning, helse -og omsorgshjelp, et nett av økonomiske ytelser, arbeidsmarkedsregulering, skatteprogresjon og -fradrag med videre. Det er imidlertid en økende ulikhet i Norden. Fattigdom er ikke begrenset til en spesifikk gruppe av personer, men noen grupper anses som «særlig utsatte» som kvinner, barn/unge, eldre, innvandrere og personer med funksjonsnedsettelse. Forskningsspørsmålene i avhandlingen er hvordan bør fattigdom identifiseres i et individperspektiv, og hvordan bør fattigdom adresseres som en rett til grunnleggende forsørgelse og rett til ikke-diskriminering. Formålet om å bekjempe fattigdom og ulikhet kommer til uttrykk i rettslig instrumenter, nasjonalt og internasjonalt, og følger av velferdsrettslige verdier og prinsipper.

Det ses en tendens til at flere privilegerte sosioøkonomiske grupper velger alternative og supplerende forsørgelsesformer gitt på andre måter enn fra det offentlige, som for eksempel arbeidskontrakten og privat forsikring. Samtidig er personer som lever i fattigdom avhengig av offentlig forsørgelse og/eller en regulering av diskriminerende mekanismer. Et utgangspunkt for analysene er individets relasjonelle avhengighet og universelle sårbarhet som ett argument for fellesskap mellom mennesker. I avhandlingen fokuseres det på det offentliges ansvar for å forhindre diskriminerende mekanismer og sørge for den enkeltes muligheter. Fattigdom er et strukturelt problem som må løses både individuelt og strukturelt. Generelle, strukturelle rettslige virkemidler for å fremme formålet er viktig for individet. De kan imidlertid også virke i motsatt retning og utgjøre barrierer for den enkelte. Analysene i avhandlingen har et individperspektiv. Fokus er på identifisering av individets

mulighetsbetingelser og sosiale posisjoner. For eksempel ut fra et spørsmål om hvilke roller vedkommende har hatt over tid, samt ut fra formodningsklassifikasjoner som kjønn, etnisitet, funksjonsnedsettelse og alder. Historisk og sosial kontekst er relevant for å forstå individets posisjoner i systemene.

I avhandlingen analyseres hvordan rettslige strukturer, regulering og fortolkning, kan utgjøre en risiko for å opprettholde fattigdom og være fattigdomsgenererende for den enkelte. I det som av enkelte forskere omtales som «det sosiale investeringsparadigmet» forsøkes det å kombinere både effektivitet/vekst og likhet. Deltakelse på arbeidsmarkedet ses som et viktig ledd i sosial inkludering både i EU og Norden. Det nasjonale formatet i velferdsretten innebærer ulike former for eksklusjon av personer. Familien, ekteskapet og foreldreskapet, ses som relevante forsørgelseskilder i den nordiske velferdsmodellen. Den rettslige oppfatningen og kvalifiseringen av relasjoner er derfor relevant for fattigdom. Fattigdom og rettslige strukturer, argumentasjon og beslutninger har betydning for hvordan relasjoner kan dannes og utvikles. Avhandlingen gir ingen endelige løsninger på hvilken måte rettslige diskurser produserer og reproducerer risiko for fattigdom, men ansatser til hvordan dette kan analyseres og diskuteres. Jeg viser til risikofaktorer, hvor rettslige strukturer som blant annet det nasjonale formatet, «sosial investering» og relasjons -og forsørgelsesrettslige sammenhenger spiller en rolle for fattigdomsproblemer. Videre hvordan individets spesifikke situasjon og kontekst kan analyseres interseksjonelt ut fra interdisiplinære tilnærminger, hvor begreper som stereotyper, stigmatisering, anerkjennelsesgap, sosial inkludering, frihet/muligheter og verdighet er sentrale analytiske nøkler. De samme begreper anses relevante for å analysere på hvilken måte de aktuelle rettighetene bør fortolkes og anvendes konkret i et individ -og fattigdomsperspektiv.

Retten til grunnleggende forsørgelse og forbudet mot diskriminering er to ulike rettslige figurer som komplementerer hverandre, og ses begge i avhandlingen som nødvendige (men ikke tilstrekkelige) for motvirkning av fattigdom for den enkelte. Teoretisk skrives prosjektet inn i kritisk-konstruktivistiske rettsvitenskapelige retninger (Bartlett), med inspirasjon fra blant annet «vulnerability» teorier (Fineman), «capability approach» (Nussbaum) og nordiske rettighetsorienterte velferdsdiskurser (Stang Dahl, Christensen, Ketscher). Det anvendes hermeneutisk og interdisiplinær metode. Avhandlingens rettslige materiale er primært fra det sosialrettslige (i bred forstand) og diskrimineringsrettslige feltet, blant annet klagesaker for den danske Ankestyrelsen og Ligebehandlingssnævnet. Ut fra en integrert rettskildefortolkning anvendes blant annet rettskilder fra EU-retten, EMK-retten og nordiske velferdsrettslige regler, verdier og prinsipper. Sakene utvalgt omhandler til dels rettighetsnormeringer med lav presisjon, som stiller krav til transparent rettslig begrunnelse for å motvirke fattigdom. Vurderinger av for eksempel individets nødvendige behov (trang), sammenlikninger med andre grupper/majoritetsbefolkningen og vurderinger av sosial kontekst krever komplekse interdisiplinære refleksjoner. Det som tas for gitt i de utvalgte rettslige diskursene diskuteres: hvilke spørsmål stilles, hvilke argumenter kan fremmes på den rettslige «diskursive arena» og hva bør bevisstgjøres. Teknikker som anvendes er anti-essensialisme, kontekstualisering, fortellingsteknikk og stereotypiserings-kritikk. Tre hovedkategorier tjener som prismer for analysene: relasjoner, sosial inkludering og sosial posisjon. Sentrale begreper er blant annet fattigdom, individ, nødvendig/behov, forsørgelse, anerkjennelsesgap, sosial inkludering, stereotypisering, stigmatisering, diskriminering, likhet, muligheter og verdighet. Jeg mener disse analytiske hovedkategoriene og begrepene har relevans for alle de nordiske velferdssamfunn, men primært anvendes eksempler fra dansk rett i avhandlingen.

Formålet og avhandlingens bidrag til de sosial -og diskrimineringsrettslige forskningsfeltene den inngår i, er synliggjøring, analyse, og ansatser til:

- fattigdom som et relevant rettslig fenomen i nordiske velferdssamfunn
- en forståelse av fattigdom som ikke alene fokuserer på inntekts -og minimumstankegang, men som i tillegg til økonomiske /materielle avsn, også tar i betraktning sosial inkludering, individets muligheter, relasjoner og sosial posisjon.
- risikofaktorer for at fattigdom genereres og opprettholdes i rettslige strukturer, regulering og argumentasjon
- individperspektivet i fattigdomsspørsmål, herunder hvordan individet bør identifiseres og posisjoneres rettslig
- grunnleggende menneskerettigheter i et fattigdomsperspektiv i en dansk/nordisk kontekst, med særlig fokus på retten til grunnleggende forsørgelse og forbud mot diskriminering.